

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, την 1^η Νοεμβρίου 2017, με την εξής σύνθεση : Ανδρονίκη Θεοτοκάτου, Πρόεδρος, Ιωάννης Σαρμάς, Σωτηρία Ντούνη, Χρυσούλα Καραμαδούκη, Μαρία Βλαχάκη και Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Μαρία Αθανασοπούλου, Ελένη Λυκεσά, Σταμάτιος Πουλής, Κωνσταντίνα Ζώη, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Γεωργία Τζομάκα, Στυλιανός Λεντιδάκης, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Βασιλική Σοφianού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Βασιλική Προβίδη, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομμάτη, Ευαγγελία Σεραφή (εισηγήτρια), Κωνσταντίνος Κρέπης, Ειρήνη Κατσικέρη, Γεωργία Παπαναγοπούλου και Νεκταρία Δουλιανάκη, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας : Αντώνιος Νικητάκης, Επίτροπος Επικρατείας, ο οποίος ασκεί καθήκοντα Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο.

Για να δικάσει την από 29.12.2015 (Α.Β.Δ. .../2015) αίτηση της ομόρρυθμης εταιρείας, με την επωνυμία «...», που εδρεύει στη ... Νομού ... και εκπροσωπείται νόμιμα, η οποία παραστάθηκε δια των πληρεξουσίων της δικηγόρων Ευαγγέλου Μάλλιου (Α.Μ. Δ.Σ.Α. 22288) και Νικολάου Αλιβιζάτου (Α.Μ. Δ.Σ.Α. 6976).

Κ α τ ά: α) του Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπείται νόμιμα από τον Υπουργό των Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε δια του Νομικού Συμβούλου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη και β) του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, ο οποίος δεν παραστάθηκε.

Με την αίτηση αυτή επιδιώκεται η αναίρεση της 6409/2015 οριστικής απόφασης του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Τους πληρεξουσίους δικηγόρους της αναιρεσείουσας, οι οποίοι ζήτησαν την παραδοχή της αιτήσεως αναίρεσεως.

Τον Νομικό Σύμβουλο του Κράτους, ο οποίος ζήτησε την απόρριψη της αιτήσεως. Και

Τον Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος ανέπτυξε την από 1.11.2017 γνώμη του και πρότεινε την απόρριψη της αιτήσεως αναίρεσεως.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, με παρόντες τους δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από την Αντιπρόεδρο Χρυσούλα Καραμαδούκη (ήδη Γενική Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο) και τους Συμβούλους Ελένη Λυκεσά, Κωνσταντίνα Ζώη, Στυλιανό Λεντιδάκη και Κωνσταντίνο Παραθύρα, που είχαν κώλυμα (άρθρα 11 παρ. 2 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 και 78 παρ. 2 του π.δ. 1225/1981).

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα και

Σκέφθηκε σύμφωνα με το Νόμο

Αποφάσισε τα εξής:

1. Η κρινόμενη αίτηση, όπως αναπτύσσεται στο από 6.11.2017 νομίμως κατατεθέν υπόμνημα, για την οποία καταβλήθηκε το ελάχιστο νόμιμο παράβολο (σχετ. το .../27.10.2017, σειράς Θ ..., διπλότυπο είσπραξης τύπου Α' της Δ.Ο.Υ. ...), απαραδέκτως στρέφεται κατά του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, διότι, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 8 παρ.1 και 11 παρ.1 του Π.Δ/τος 1225/1981 «Περί εκτελέσεως των περί Ελεγκτικού Συνεδρίου διατάξεων» (ΦΕΚ Α 304) και του άρθρου 1 του κωδικοποιητικού Διατάγματος από 26.6./10.7.1949 «Περί κώδικος των νόμων περί δικών του Δημοσίου», διάδικος στη δίκη ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι το Ελληνικό Δημόσιο, που εκπροσωπείται από τον Υπουργό των Οικονομικών (Ολομ. Ελ.Συν. 468/2010, 2341/2009). Κατά τα λοιπά, η ίδια αίτηση στρεφόμενη κατά του Ελληνικού Δημοσίου και της 6409/2015 οριστικής απόφασης του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, έχει ασκηθεί εμπροθέσμως και νομοτύπως και πρέπει να γίνει τυπικά δεκτή και να ερευνηθεί περαιτέρω ως προς την ουσιαστική βασιμότητα των προβαλλομένων δι' αυτής λόγων κατ' αντιμωλία των διαδίκων.

2. Με την προσβαλλόμενη απόφαση απορρίφθηκε η από 13.5.2011 έφεση της ήδη αναιρεσείουσας κατά της .../29.3.2011 καταλογιστικής πράξης του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και επικυρώθηκε ο σε βάρος της καταλογισμός, ποσού 517,035,00 ευρώ, το οποίο φέρεται ότι της καταβλήθηκε αχρεωστήτως, ως δημόσια οικονομική ενίσχυση του επενδυτικού της σχεδίου με τίτλο «...», που είχε ενταχθεί στο Μέτρο 2.1. «Επενδύσεις στη Μεταποίηση και

Εμπορία των Γεωργικών Προϊόντων» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 – 2006».

3. Με την απόφαση αυτή, κατά την αναιρετικά ανέλεγκτη περί των πραγμάτων κρίση του, το δικάσαν Τμήμα δέχθηκε ότι:

α. Με την .../23.1.2007 απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης, το επενδυτικό σχέδιο της αναιρεσείουσας, το οποίο περιελάμβανε τον εκσυγχρονισμό του ... που η ίδια διατηρούσε στη θέση «...» της Δημοτικής Ενότητας ... του Δήμου ..., δηλαδή την κατασκευή νέων κτιριακών εγκαταστάσεων, την προμήθεια και εγκατάσταση μηχανολογικού εξοπλισμού μεταποίησης και συσκευασίας καθώς και τη διασφάλιση των υγειονομικών συνθηκών λειτουργίας της μονάδας, εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 – 2006», με συνολικό επιλέξιμο προϋπολογισμό 1.060.000,00 ευρώ, εκ των οποίων ποσό 530.000,00 ευρώ αποτελούσε τη χρηματοδότηση από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων. Στην ίδια απόφαση αναφερόταν ότι κατά την υλοποίηση της επένδυσης έπρεπε να τηρούνται οι διατάξεις της 450/2001 κοινής υπουργικής απόφασης. Με την .../30.1.2008 απόφαση του ως άνω Υπουργού εγκρίθηκε η καταβολή της πρώτης δόσης και με την .../4.3.2009 απόφαση του ίδιου οργάνου πιστοποιήθηκε η ολοκλήρωση του επενδυτικού της σχεδίου και καταβλήθηκε σε αυτήν η δεύτερη και τελική δόση της δημόσιας οικονομικής ενίσχυσης, η οποία τελικά ανήλθε στο συνολικό ποσό των 517.035,00 ευρώ.

β. Μετά την ολοκλήρωση της επένδυσης, στις 25.5.2009, διενεργήθηκε έλεγχος στις εγκαταστάσεις του ... από Κλιμάκιο Ελέγχου Ποιότητας

Περιβάλλοντος της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης ... και διαπιστώθηκε ότι η μονάδα λειτουργούσε χωρίς να διαθέτει άδειες διάθεσης υγρών αποβλήτων καθώς και λειτουργίας των μηχανολογικών εγκαταστάσεων, ενώ η ημερήσια δυναμικότητα του ... είχε τετραπλασιασθεί σε σχέση με αυτή για την οποία είχε αδειοδοτηθεί αρχικά (σχετ. η .../12.5.2003 άδεια λειτουργίας αορίστου χρόνου για την παραγωγή πέντε (5) τόνων ... ημερησίως) χωρίς να λειτουργεί το υπάρχον σύστημα επεξεργασίας υγρών αποβλήτων, το οποίο είχε σχεδιαστεί και υλοποιηθεί για τη δυναμικότητα των πέντε τόνων που η επιχείρηση μπορούσε να παράγει ανά ημέρα. Κατά τον έλεγχο διαπιστώθηκε επίσης ότι τα υγρά απόβλητα διοχετεύονταν σε ανενεργή γεώτρηση με συνέπεια τη σοβαρότατη ρύπανση του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα. Κατόπιν αυτού και μετά από εισήγηση του ως άνω Κλιμακίου, με την .../2.6.2009 πράξη του Νομάρχη ..., αποφασίσθηκε η άμεση, προσωρινή διακοπή λειτουργίας της ... μονάδας, με την αιτιολογία, μεταξύ άλλων, ότι αφενός δεν λειτουργούσε το σύστημα επεξεργασίας και διάθεσης των υγρών αποβλήτων και ότι η δυναμικότητα της μονάδας είχε τετραπλασιασθεί σε σχέση με αυτή για την οποία σχεδιάσθηκε το ως άνω σύστημα και αφετέρου ότι τα ανεπεξέργαστα απόβλητα κατέληγαν σε ανορυχθείσα νομίμως, το έτος 2001, ανενεργή γεώτρηση, με συνέπεια τη ρύπανση του περιβάλλοντος και την πρόκληση κινδύνων για τη δημόσια υγεία. Με την ίδια απόφαση επιβλήθηκαν σε βάρος της αιτούσας διοικητικά πρόστιμα:

α) για τη λειτουργία της επιχείρησης χωρίς περιβαλλοντικούς όρους, άδεια διάθεσης υγρών αποβλήτων, άδεια μηχανολογικών εγκαταστάσεων, τον τετραπλασιασμό της δυναμικότητάς της σε σχέση με την εν ισχύ άδεια

λειτουργίας αυτής καθώς και για τη μη λειτουργία του υπάρχοντος συστήματος επεξεργασίας υγρών αποβλήτων (του σχεδιασθέντος για την επεξεργασία πέντε τόνων ... ημερησίως) και β) για την παράνομη διάθεση των υγρών αποβλήτων στην εντός της ιδιοκτησίας της γεώτρηση. Ακολούθως, με την .../10.6.2009 απόφαση του Νομάρχη ..., ανακλήθηκε η .../12.5.2003 άδεια λειτουργίας αορίστου χρόνου, που είχε χορηγηθεί στην αναιρεσεύουσα για το ... που διατηρούσε πριν τον εκσυγχρονισμό του, και στις 2.7.2009 σφραγίσθηκαν οι εγκαταστάσεις της επιχείρησης. Κατά της τελευταίας αυτής απόφασης ασκήθηκε, στις 16.6.2009, προσφυγή ενώπιον του Γενικού Γραμματέα της τότε Περιφέρειας ..., η οποία απορρίφθηκε με την .../3.7.2009 απόφασή του, με την αιτιολογία ότι η μονάδα λειτουργούσε χωρίς άδεια για το σύνολο των εγκαταστάσεών της και ότι από τη δραστηριότητά της προκλήθηκε σοβαρή περιβαλλοντική ρύπανση. Τέλος, με την .../19.6.2009 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ... αποφασίσθηκε, μεταξύ άλλων, η άμεση προσωρινή διακοπή λειτουργίας της μονάδας.

γ. Ο φάκελος με το σύνολο των ως άνω ελέγχων και διοικητικών κυρώσεων διαβιβάστηκε στη Διεύθυνση Προγραμματισμού και Γεωργικών Διαρθρώσεων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, αρμόδια για την επιλεξιμότητα των υποβαλλομένων επενδυτικών σχεδίων και την αξιολόγησή τους, η οποία, με το .../24.6.2009 έγγραφό της, ενημέρωσε την αναιρεσεύουσα ότι εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος έπρεπε να συμμορφωθεί με τις υποδείξεις των αρμοδίων υπηρεσιών και να προσκομίσει όλες τις αναγκαίες αδειοδοτήσεις, προκειμένου να λάβει χώρα ανάκληση της διακοπής λειτουργίας της μονάδας, καθόσον, σε διαφορετική περίπτωση θα προέβαινε στην απένταξη

του επενδυτικού της σχεδίου και στην ανάκτηση της δημόσιας δαπάνης ως αχρεωστήτως καταβληθείσας. Μετά από αυτή την ειδοποίηση, με επιμέλεια της αναιρεσεύουσας εκδόθηκαν: α) η .../25.9.2009 απόφαση του Νομάρχη ..., με την οποία εγκρίθηκε η μελέτη επεξεργασίας και διάθεσης αποβλήτων, β) το .../21.12.2009 διαβιβαστικό έγγραφο της γνωμοδότησης του Νομαρχιακού Συμβουλίου ... για τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σχετικά με την αύξηση της δυναμικότητας της μονάδας, γ) η .../28.12.2009 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ..., με την οποία εγκρίθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι για την υφιστάμενη (μετά την αύξηση της δυναμικότητας) ... επιχείρηση, δ) η .../13.1.2010 απόφαση του Νομάρχη ..., με την οποία χορηγήθηκε στην εκκαλούσα άδεια λειτουργίας εγκατάστασης επεξεργασίας – μεταποίησης ... και παραγωγής ... προϊόντων, ημερήσιας δυναμικότητας είκοσι τόνων και ε) η .../12.2.2010 απόφαση του Ενιαίου Φορέα Ελέγχου Τροφίμων (Ε.Φ.Ε.Τ.), με την οποία εγκρίθηκε υπό όρους και για χρονικό διάστημα τριών μηνών η εγκατάσταση παραγωγής ... προϊόντων στην ... μονάδα της αναιρεσεύουσας. Τα ανωτέρω έγγραφα προσκομίσθηκαν στη Διεύθυνση Προγραμματισμού και Γεωργικών Διαρθρώσεων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, στις 29.3.2010, μετά την εκ μέρους της υποβολή νέας πρόσκλησης προς ενημέρωση (σχετ. το .../26.3.2010 έγγραφο). Μετά την υποβολή τους, η ως άνω Διεύθυνση επανήλθε, ζητώντας, με το .../14.4.2010 έγγραφό της, από την αναιρεσεύουσα να προσκομίσει άμεσα την ανάκληση διακοπής λειτουργίας της μονάδας.

δ. Μετά την πάροδο ενός περίπου μήνα, στις 10.5.2010 συνήλθε η Γνωμοδοτική Επιτροπή Επενδυτικών Σχεδίων και Αιτήσεων Ενίσχυσης

Μεταποίησης και Εμπορίας Γεωργικών Προϊόντων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, αρμόδια για τη γνωμοδότηση επί της έγκρισης των επενδυτικών σχεδίων, της τροποποίησης και της απένταξης αυτών, η οποία αποφάσισε αφενός την απένταξη του επενδυτικού σχεδίου της αναιρεσείουσας διότι δεν τηρούσε τους όρους υπαγωγής και δεν πληρούσε το σκοπό για τον οποίο εγκρίθηκε, αφετέρου την επιστροφή της καταβληθείσας ενίσχυσης.

ε. Κατόπιν αυτού συντάχθηκε πόρισμα ελέγχου, που κοινοποιήθηκε στην αναιρεσείουσα την 1.6.2010, στο οποίο επαναλαμβάνονταν οι αναφερόμενες στο Πρακτικό της Γνωμοδοτικής Επιτροπής διαπιστώσεις και καλείτο αυτή να διατυπώσει τις αντιρρήσεις της εντός προθεσμίας τριάντα ημερών. Στις 30.6.2010, η ίδια υπέβαλε αντιρρήσεις, ισχυριζόμενη ότι δεν την βαρύνει υπαιτιότητα ως προς τη διακοπή λειτουργίας της επιχείρησης και ως προς τη μόλυνση του περιβάλλοντος διότι είχε τηρήσει όλους τους κανόνες κατασκευής και λειτουργίας της ... της μονάδας, ότι εκκρεμούσαν στα διοικητικά δικαστήρια προσφυγές κατά όλων των ως άνω διοικητικών πράξεων ανάκλησης της άδειας λειτουργίας και επιβολής προστίμων, καθώς και ότι η ανάκληση της άδειας λειτουργίας δεν αφορούσε στο κτίριο για το οποίο επιδοτήθηκε, αλλά το παλαιό .... Με το έγγραφο των αντιρρήσεων συνυπέβαλε και την .../24.6.2010 απόφαση του Νομάρχη ..., με την οποία χορηγήθηκε σε αυτήν άδεια διάθεσης βιομηχανικών αποβλήτων, σύμφωνα με τη σχετικώς εγκεκριμένη μελέτη. Με το .../7.7.2010 έγγραφο της Διεύθυνσης Προγραμματισμού και Γεωργικών Διαρθρώσεων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων απορρίφθηκαν οι αντιρρήσεις της, με την αιτιολογία ότι: α) η διακοπή λειτουργίας της ... μονάδας οφείλεται σε υπαιτιότητά της διότι η ρύπανση του

περιβάλλοντος προκλήθηκε από τη φανερή αδυναμία του υφιστάμενου συστήματος επεξεργασίας και διάθεσης αποβλήτων να ανταποκριθεί άμεσα στις ανάγκες της μονάδας μετά την αύξηση της δυναμικότητάς της σε είκοσι τόνους ημερησίως έναντι της εγκριθείσας (με την .../22.9.2006 απόφαση προέγκρισης του επενδυτικού της σχεδίου) δυναμικότητας των χιλίων πεντακοσίων τόνων ετησίως, β) από κανένα στοιχείο του φακέλου δεν προκύπτει ότι η ανάκληση της άδειας λειτουργίας αφορούσε στο παλιό ..., σε κάθε δε περίπτωση η ίδια, στο φάκελο υποψηφιότητας του επενδυτικού της σχεδίου ανέφερε ότι το υπάρχον κτίριο (του παλαιού ...), ως ακατάλληλο θα χρησιμοποιούταν μόνον ως αποθήκη των μη ευαίσθητων υλικών και γ) δεν είχε εισέτι ανακληθεί η απόφαση διακοπής λειτουργίας της μονάδας.

στ. Μετά την απόρριψη των αντιρρήσεων, στις 9.7.2010, η αναιρεσεύουσα υπέβαλε στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων την .../5.7.2010 απόφαση του Νομάρχη ..., με την οποία της χορηγήθηκε ενιαία άδεια εγκατάστασης και λειτουργίας αορίστου χρόνου της ... της μονάδας, την .../7/2010 απόφαση του Νομάρχη ... περί αποσφράγισης των εγκαταστάσεών της και το από 6.7.2010 πρωτόκολλο αποσφράγισης. Τα έγγραφα αυτά υπεβλήθησαν με καθυστέρηση, διότι κατά το χρονικό διάστημα από 17.6.2010 έως 28.6.2010 οι αρμόδιες υπηρεσίες της Νομαρχίας παρέμειναν κλειστές και τα στοιχεία αυτά δεν μπορούσαν να παραληφθούν από την αναιρεσεύουσα. Ενόψει της υποβολής τους, ο Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, με το .../16.9.2010 έγγραφό του, υπέβαλε ερώτημα προς το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους σχετικά με το κατά πόσο η υποβολή δικαιολογητικών (εμπρόθεσμα και εκπρόθεσμα) που αφορούν στις αδειοδοτήσεις της μονάδας ενός φορέα είναι

ικανή να άρει αναδρομικά την διαπιστωθείσα παράβαση των όρων υπαγωγής στο επενδυτικό σχέδιο. Το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, με την .../30.11.2010 γνωμοδότησή του, η οποία έγινε δεκτή από τον Υπουργό στις 25.2.2011, έκρινε ότι τα μεταγενεστέρως εκδοθέντα και εκπροθέσμως υποβληθέντα δικαιολογητικά δεν μπορούσαν να ληφθούν υπ' όψιν, διότι αφενός το εκπρόθεσμο της υποβολής τους καθιστά αυτά απαράδεκτα, αφετέρου, ακόμη και αν λαμβάνονταν υπόψη, δεν θα μπορούσε να αρθεί αναδρομικά η υπαίτια παράβαση των όρων υπαγωγής στο επενδυτικό πρόγραμμα. Συνεπεία δε αυτού κρίθηκε ότι η Διοίκηση είχε δεσμία αρμοδιότητα για τον καταλογισμό και την ανάκτηση του καταβληθέντος ποσού της ενίσχυσης. Στη συνέχεια εκδόθηκε η .../29.3.2011 πράξη του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, με την οποία καταλογίσθηκε σε βάρος της αναιρεσείουσας το συνολικό ποσό της χορηγηθείσας σε αυτήν δημόσιας οικονομικής ενίσχυσης, ύψους 517.035,00 ευρώ, με την αιτιολογία ότι παραβιάστηκαν οι διατάξεις του άρθρου 32 παρ.2 περ. γ' και δ' της 450/2001 κοινής υπουργικής απόφασης και η μακροχρόνια υποχρέωσή της περί μη διακοπής της παραγωγικής δραστηριότητας της επιχείρησης και μη παύσης της λειτουργίας αυτής εντός πενταετίας από την ολοκλήρωση της επένδυσης.

4. Με το δικόγραφο της έφεσης, το οποίο παραδεκτώς επισκοπείται στην παρούσα δίκη, ως διαδικαστικό έγγραφο, η αναιρεσείουσα προέβαλε ότι: α) Δεν υπάρχει παραβίαση του άρθρου 32 παρ.2 περ.δ' της 450/2001 κοινής υπουργικής απόφασης, διότι η επιχείρηση δεν έπαυσε να λειτουργεί, β) Δεν υπάρχει παραβίαση του άρθρου 32 παρ.2 περ.γ' της 450/2001 κοινής υπουργικής απόφασης, διότι το ρυθμιστικό πεδίο της διάταξης αυτής καταλαμβάνει μόνον τις

περιπτώσεις που η διακοπή λειτουργίας της επιχείρησης λαμβάνει χώρα με πρωτοβουλία ή με υπαιτιότητα του φορέα της και όχι εκείνες κατά τις οποίες η διακοπή της λειτουργίας οφείλεται σε εσφαλμένη ή κακή κρίση της διοίκησης, συνεπεία των οποίων μία επιχείρηση σφραγίζεται, γ) Το ρυθμιστικό πεδίο της ως άνω διάταξης, δεν καταλαμβάνει, σύμφωνα με το σκοπό της, τις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι επιχειρηματίες διακόπτουν για λίγο χρονικό διάστημα τη λειτουργία της επιχείρησής τους (χωρίς να ευθύνονται και να το επιθυμούν), με συνέπεια να μην υποχρεούνται στην επιστροφή του συνόλου της επιδότησης που έλαβαν, αλλά μόνον εκείνες κατά τις οποίες οι επιχειρηματίες λαμβάνουν καταχρηστικά τις επιδοτήσεις και εν συνεχεία διακόπτουν εσκεμμένα τη λειτουργία της επιχείρησής τους. Στην προκειμένη περίπτωση δεν τίθεται ζήτημα κατασπατάλησης, παράνομης οικειοποίησης ή κακής χρήσης της επίμαχης δημόσιας δαπάνης, η οποία δόθηκε νομίμως για την κατασκευή και λειτουργία ενός υπερσύγχρονου ..., δ) Η καταλογιστική πράξη είναι ακυρωτέα ως αόριστη και αβάσιμη, άλλως ως αναιτιολόγητη, διότι η ... μονάδα δεν ρυπαίνει το περιβάλλον. Ακόμη και αν κατά το παρελθόν είχαν παρατηρηθεί προβλήματα στη λειτουργία της παλαιάς εγκατάστασης, αυτά δεν μπορεί να προδικάσουν τη λειτουργία μιας καθ' όλα σύγχρονης μονάδας που έχει συμμορφωθεί πλήρως προς όλες τις νόμιμες υποχρεώσεις της, ε) Η καταλογιστική πράξη είναι παράνομη και ακυρωτέα, διότι η αρμόδια Υπηρεσία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης δεν έλαβε υπόψη της: i) την .../5.7.2010 απόφαση του Νομάρχη ..., με την οποία χορηγήθηκε στην εταιρεία η άδεια λειτουργίας του ..., ii) την .../5.7.3020 απόφαση του Νομάρχη σχετικά με την αποσφράγιση των μηχανολογικών εγκαταστάσεων του ... και iii) το από 6.7.2010 πρωτόκολλο

αποσφράγισης. Τα ως άνω έγγραφα κατατέθηκαν στις 9.7.2010 στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης, μετά την παρέλευση της προθεσμίας των 30 ημερών που είχε ταχθεί για την υποβολή των αντιρρήσεων και την κατάθεση όλων των κρίσιμων δικαιολογητικών, εξαιτίας λόγων ανωτέρας βίας, καθόσον οι αρμόδιες υπηρεσίες της Νομαρχίας παρέμειναν κλειστές κατά το επίμαχο χρονικό διάστημα και στ) Η καταλογιστική απόφαση είναι παράνομη και ακυρωτέα, άλλως πρέπει να μειωθεί το καταλογισθέν ποσό, διότι η εταιρεία δεν επέδειξε δόλο ή αμέλεια, είχε δε τη βαθύτατη πεποίθηση ότι λειτουργούσε εντός του νομίμου πλαισίου και ενημερώθηκε για την επικείμενη ανάκτηση της δημόσιας δαπάνης με το .../18.5.2010 πόρισμα ελέγχου. Περαιτέρω, η επιστροφή του συνολικού ποσού της οικονομικής ενίσχυσης θα δημιουργήσει άμεσο πρόβλημα στη λειτουργία της μονάδας, η οποία έχει χαρακτήρα οικογενειακής επιχείρησης και θα προκαλέσει ανυπέβλητες οικονομικές δυσχέρειες, με άμεση δυσμενή επίδραση στα μέσα διαβίωσης των οικογενειών των μελών της.

5. Με την προσβαλλόμενη απόφαση έγινε δεκτός ο πρώτος λόγος έφεσης διότι η ... μονάδα δεν έπαυσε τις εργασίες της, αντιθέτως, μετά την αποσφράγιση των εγκαταστάσεών της, στις 6.7.2010, επαναλειτουργήσε και εξακολουθεί έκτοτε να λειτουργεί. Ο δεύτερος λόγος απορρίφθηκε ως αβάσιμος, διότι «... η παραγωγική δραστηριότητα της ... μονάδας διεκόπη πριν την παρέλευση πενταετίας από την έκδοση της απόφασης ολοκλήρωσης της επένδυσης, χωρίς η διακοπή αυτή να οφείλεται σε λόγους ανωτέρας βίας, ως εκ τούτου προκύπτει παράβαση των όρων της απόφασης ένταξης του επενδυτικού σχεδίου εκσυγχρονισμού του ως άνω ... ... στο Μέτρο 2.1. του Ε.Π. «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου (ΕΠΑΑ & ΑΥ) 2000 – 2006» και

ειδικότερα του άρθρου 32 παρ.2 περ.γ΄ της ... Κ.Υ.Α. 450/2001, που διέπει την εφαρμογή του εν λόγω Μέτρου. Συγκεκριμένα, η κατά τα ανωτέρω διακοπή από τις 2.7.2009, οπότε και σφραγίσθηκαν οι εγκαταστάσεις της έως τις 6.7.2010, οπότε επαναλειτούργησε η ... .. μονάδα, επήλθε συνεπεία γεγονότων που ανάγονται στη σφαίρα ευθύνης της εκκαλούσας, όπως ο τετραπλασιασμός της ημερήσιας δυναμικότητας ... σε σχέση με αυτήν που της είχε εγκριθεί, η μη λειτουργία του συστήματος επεξεργασίας και διάθεσης των υγρών αποβλήτων και η διάθεση αυτών ανεπεξέργαστων σε ανενεργή γεώτρηση με αποτέλεσμα τη σοβαρή ρύπανση του περιβάλλοντος ...». Ο τρίτος λόγος, που κατά το πρώτο σκέλος του αφορά στην εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, καθόσον δι' αυτού προβάλλεται ότι, σύμφωνα με το σκοπό της διάταξης του άρθρου 32 παρ.2 περ.γ΄ της 3450/2001 κοινής υπουργικής απόφασης, δεν είναι επιτρεπτή η επιστροφή του συνόλου της χρηματοδότησης όταν η επιχείρηση διακόπτει τη λειτουργία της για μικρό χρονικό διάστημα, δεν απαντήθηκε με την προσβαλλόμενη απόφαση καίτοι πρόκειται περί ουσιώδους ισχυρισμού που συνέχεται με το ύψος του καταλογισμού. Ο τέταρτος λόγος, που αφορά στην αιτιολογία της προσβαλλόμενης πράξης απορρίφθηκε ως αβάσιμος, διότι στο σώμα της πράξης καταλογισμού αναφέρεται η αιτία αυτού και γίνεται ρητώς παραπομπή στο οικείο πόρισμα ελέγχου καθώς και αναφορά σε όλα τα λοιπά στοιχεία του φακέλου. Περαιτέρω, ο ισχυρισμός περί της μη ευθύνης της αναιρεσείουσας για τη ρύπανση του περιβάλλοντος απορρίφθηκε ως ερειδόμενος επί εσφαλμένης προϋπόθεσης, διότι η καταλογιστική πράξη εκδόθηκε λόγω της διακοπής της παραγωγικής δραστηριότητας της ... μονάδας εξαιτίας γεγονότων που ανάγονται στη σφαίρα ευθύνης της και όχι λόγω της ρύπανσης του

περιβάλλοντος. Ο πέμπτος λόγος απορρίφθηκε επίσης ως αβάσιμος, με την αιτιολογία ότι η ήδη αναιρεσείουσα είχε ήδη από τις 24.6.2009 οχληθεί να συμμορφωθεί με τις υποδείξεις των αρμοδίων οργάνων και να προσκομίσει όλες τις απαιτούμενες άδειες, πλην όμως δεν μερίμνησε για την έγκαιρη ολοκλήρωση των διαδικασιών αυτών, αλλά αντιθέτως ξεκίνησε να το πράττει μόλις στις 29.3.2010 και μετά από δύο οχλήσεις της αρμόδιας Διεύθυνσης του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι άσκησε ουσιώδη επιρροή το γεγονός ότι ήταν κλειστές οι αρμόδιες υπηρεσίες της Νομαρχίας ... κατά το χρονικό διάστημα από 17 έως 28.6.2010, ιδιαιτέρως δε όταν η επαναλειτουργία τους έγινε σε χρόνο που δεν είχε παρέλθει ακόμα η προθεσμία υποβολής των αντιρρήσεων. Τέλος και ο έκτος λόγος απορρίφθηκε ως αβάσιμος, με την αιτιολογία ότι αφενός η εταιρεία ενημερώθηκε για το ζήτημα που ανέκυψε σχετικά με τη ληφθείσα υπ' αυτής χρηματοδότηση το πρώτον όταν διενεργήθηκε η αυτοψία από το Κλιμάκιο Ελέγχου Ποιότητας Περιβάλλοντος της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης ..., με τις οικείες διαπιστώσεις και τις διοικητικές πράξεις που ακολούθησαν, αφετέρου η διαπλασθείσα από τη νομολογία αρχή της χρηστής και εύρυθμης διοίκησης κατά τον καταλογισμό σε βάρος δημοσίων υπαλλήλων ή συνταξιούχων με μισθολογικές παροχές ή συντάξεις που τους καταβλήθηκαν αχρεωστήτως, δεν έχει εφαρμογή στην αναζήτηση αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών βάσει του κοινοτικού δικαίου, του οποίου πρέπει να διασφαλίζεται από τον εθνικό δικαστή η εφαρμογή και η αποτελεσματικότητα. Και τούτο, διότι η αρχή αυτή δεν είναι συμβατή με το καθεστώς των κοινοτικών ενισχύσεων που προβλέπει την ανάληψη εκ μέρους του δικαιούχου συγκεκριμένων υποχρεώσεων

και δεσμεύσεων, οι οποίες έχουν αποτυπωθεί στην απόφαση ένταξης, καθώς και την ανάκτηση της χρηματοδότησης σε περίπτωση αθέτησης αυτών.

6. Ήδη, με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται ότι: α) Κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 32 παρ.2 περ. γ' της 450/2001 κοινής υπουργικής απόφασης έγινε δεκτό με την προσβαλλόμενη απόφαση ότι υπάγονται στο ρυθμιστικό της πεδίο οι περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες η διακοπή της λειτουργίας της επιχείρησης δεν έγινε με πρωτοβουλία ή από υπαιτιότητα του φορέα της, αλλά από εσφαλμένη ή κακή κρίση της διοίκησης. Η ως άνω διάταξη αναφέρεται στις περιπτώσεις όπου μια επιχείρηση διακόπτει τη λειτουργία είτε με πρωτοβουλία του φορέα της είτε από υπαιτιότητά του. Για το λόγο αυτό άλλωστε αφενός μεν ορίζεται ότι ο επιχειρηματίας οφείλει να ενημερώσει την αρμόδια αρχή, αφετέρου δε, τάσσεται προθεσμία ενενήντα ημερών εντός της οποίας αυτή πρέπει να επαναλειτουργήσει. Περαιτέρω, κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή της ως άνω διάταξης, άλλως κατά παράβαση ουσιώδους τύπου, υπό την ειδικότερη αιτίαση της πλημμελούς αιτιολογίας, έγινε δεκτό ότι η διακοπή λειτουργίας της επιχείρησης οφείλεται σε γεγονότα (μη λειτουργία του συστήματος επεξεργασίας και διάθεσης των υγρών αποβλήτων και διάθεση αυτών σε ανενεργή γεώτρηση με αποτέλεσμα τη σοβαρή ρύπανση του περιβάλλοντος) που ανάγονται στη σφαίρα ευθύνης της, καθόσον εν προκειμένω το σύστημα επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων της αναιρεσείουσας πάντοτε λειτουργούσε ικανοποιητικά και ουδέποτε διατέθηκαν τα απόβλητα της μονάδας στη γεώτρηση. Τόσο κατά το απώτερο, όσο και κατά το πρόσφατο παρελθόν, οι αυτοψίες που διενεργήθηκαν δεν διαπίστωσαν κάποια πλημμέλεια στη λειτουργία της ... μονάδας ή ρύπανση του περιβάλλοντος, ενώ ο

νόμιμος εκπρόσωπος της αναιρεσεύουσας αθώθηκε από το ποινικό δικαστήριο για την κατηγορία της διάθεσης αποβλήτων σε γεώτρηση του οικοπέδου. Σε ό,τι αφορά τους ισχυρισμούς περί δήθεν επιβάρυνσης του υδροφόρου ορίζοντα και εν γένει του περιβάλλοντος, ουδέποτε επιβεβαιώθηκαν και, πάντως ουδέποτε αποδείχθηκε ότι η υποτιθέμενη μόλυνση του περιβάλλοντος συνδεόταν με τη λειτουργία της ... μονάδας, ενώ σε κάθε περίπτωση οι αιτιάσεις αυτές αφορούσαν το επιδοτηθέν και όχι το προϋπάρχον ..., β) Κατά παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, υπό την ειδικότερη μορφή της πλημμελούς αιτιολογίας η προσβαλλόμενη απόφαση δέχθηκε ότι η καταλογιστική πράξη «... εκδόθηκε λόγω της διακοπής λειτουργίας της παραγωγικής δραστηριότητας της ... μονάδας ... και όχι λόγω ρύπανσης του περιβάλλοντος», διότι η διακοπή αυτή βασίσθηκε αποκλειστικά και μόνον σε ατεκμηρίωτες και ανεπιβεβαίωτες καταγγελίες περί δήθεν μόλυνσης του περιβάλλοντος, οι οποίες αποδείχθηκε ότι δεν ισχύουν, καθώς από όλα τα στοιχεία του φακέλου καταδεικνύεται ότι η λειτουργία του ... ήταν απολύτως συμβατή με τον γεωκτηνοτροφικό χαρακτήρα της ευρύτερης περιοχής και δεν επιβάρυνε κατ' ελάχιστον τον υδροφόρο ορίζοντα και το περιβάλλον. Εξάλλου, η ίδια δεν βαρύνεται με οποιασδήποτε μορφής υπαιτιότητα, τυχόν δε επιστροφή του ποσού της δημόσιας δαπάνης θα δημιουργήσει άμεσο πρόβλημα στη λειτουργία της επιχείρησής της, η οποία έχει οικογενειακό χαρακτήρα και θα προκαλέσει ανυπέρβλητες οικονομικές δευσχέρειες, με άμεση δυσμενή επίδρα στα μέσα διαβίωσης των οικογενειών των μελών της, γ) Κατά παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, υπό την ειδικότερη μορφή της πλημμελούς αιτιολογίας η προσβαλλόμενη απόφαση αν και δέχθηκε ότι η επιχείρηση της αναιρεσεύουσας δεν έπαυσε, δηλαδή δεν

διέκοψε οριστικά τη λειτουργία της και ως εκ τούτου δεν συντρέχει περίπτωση εφαρμογής της διάταξης 32 παρ.2 εδ. δ του 450/2001 κοινής υπουργικής απόφασης, εντούτοις δεν έκανε δεκτή, έστω και εν μέρει την έφεση της και

δ) Κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 32 παρ.2 περ.γ' της 450/2001 κοινής υπουργικής απόφασης η προσβαλλόμενη απόφαση δεν δέχθηκε ότι το πεδίο εφαρμογής της ως άνω διάταξης καταλαμβάνει τις περιπτώσεις όσων λαμβάνουν καταχρηστικά τις επιδοτήσεις και στη συνέχεια διακόπτουν εσκεμμένα τη λειτουργία της επιχείρησής τους. Εν προκειμένω δεν τίθεται κανένα απολύτως ζήτημα νόθευσης του ανταγωνισμού, κατασπατάλησης, παράνομης οικειοποίησής της ή κακής χρήσης της επίμαχης δημόσιας δαπάνης, η οποία δόθηκε νομίμως για την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό ενός υπερσύγχρονου .... Έπρεπε επίσης να γίνει δεκτό ότι η διάταξη, σύμφωνα με το σκοπό της, δεν εφαρμόζεται σε όσες επιχειρήσεις διακόπτουν για μικρό χρονικό διάστημα (χωρίς να ευθύνονται ή να το επιθυμούν) τη λειτουργία τους. Σε κάθε περίπτωση η αναζήτηση του συνολικού ποσού της χορηγηθείσας ενίσχυσης είναι όλως δυσανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, διότι: i) η μονάδα διέκοψε τη λειτουργία της για μικρό χρονικό διάστημα και, αφού έλαβε όλες τις απαιτούμενες αδειοδοτήσεις, λειτουργεί ανελλιπώς από τον Ιούλιο του έτους 2010 και ii) για τις ίδιες κατηγορίες περί μόλυνσης του περιβάλλοντος έχουν ήδη επιβληθεί πρόστιμα ύψους 60.000,00 ευρώ και πλέον. Εντέλει, πλέον, η επιχείρηση λειτουργεί χωρίς καμία επιβάρυνση του περιβάλλοντος και ο νόμιμος εκπρόσωπός της αθώωθηκε από το ποινικό δικαστήριο για την κατηγορία της διάθεσης αποβλήτων σε γεώτρηση του οικοπέδου.

7. α. Ενόψει των άρθρων 32 και 33 της Συνθήκης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ήδη άρθρα 38 και 39 της Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης) για την Κοινή Γεωργική Πολιτική, εκδόθηκε ο Κανονισμός 1257/1999 του Συμβουλίου της 17^{ης} Μαΐου 1999 «για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και για την τροποποίηση και κατάργηση ορισμένων κανονισμών» (L 160), ο οποίος εισήγαγε ένα ενιαίο νομικό καθεστώς για τις μορφές στήριξης της αειφόρου αγροτικής ανάπτυξης με τη χρηματοδοτική παρέμβαση του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, θεσπίζοντας, μεταξύ άλλων, μέτρα για την προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών. Στον τίτλο I του ως άνω Κανονισμού, στο άρθρο 2, ορίζεται ότι σκοπός των μέτρων είναι, μεταξύ άλλων, η βελτίωση των διαρθρώσεων μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, η διατήρηση και ενίσχυση ενός βιώσιμου κοινωνικού ιστού στις αγροτικές περιοχές, η βελτίωση των όρων εργασίας και διαβίωσης καθώς και η διατήρηση και δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Στον τίτλο II του ίδιου Κανονισμού θεσπίζονται οκτώ διαφορετικά μέτρα, μεταξύ των οποίων, στο κεφάλαιο VII, το μέτρο της βελτίωσης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, δηλαδή της οικονομικής ενίσχυσης επιχειρήσεων, που συμβάλλουν στη βελτίωση της κατάστασης συγκεκριμένου βασικού κλάδου γεωργικής παραγωγής, με στόχο, μεταξύ άλλων, την ανάπτυξη και τον εξορθολογισμό των διαδικασιών μεταποίησης των προϊόντων. Τέλος, στον τίτλο III του ίδιου Κανονισμού, στο άρθρο 35, ορίζεται ότι σε ό,τι αφορά στα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα, στα οποία εντάσσεται και

αυτό της βελτίωσης της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων και στο άρθρο 36, ότι εφαρμόζεται ο κανονισμός (ΕΚ) 1260/1999, όπως συμπληρώνεται από τις ειδικές διατάξεις που περιλαμβάνονται στον ως άνω κανονισμό.

β. Στο άρθρο 9 του Κανονισμού (ΕΚ) 817/2004 της 29^{ης} Απριλίου 2004 «σχετικά με τους λεπτομερείς κανόνες εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ αριθ. 1257/1999 του Συμβουλίου για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ)» (L 153) καθορίζονται οι κανόνες επιλεξιμότητας για το μέτρο της βελτίωσης της μεταποίησης και της εμπορίας γεωργικών προϊόντων, στο άρθρο 39, ορίζεται ότι: «1. Με την επιφύλαξη συγκεκριμένων περιστάσεων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στις μεμονωμένες περιπτώσεις, τα κράτη μέλη δύναται να κάνουν δεκτές τις ακόλουθες ιδίως κατηγορίες ανωτέρας βίας: α) θάνατος του κατόχου της εκμετάλλευσης β) μακροχρόνια ανικανότητα προς εργασία του κατόχου της εκμετάλλευσης γ) ... δ) σοβαρή φυσική καταστροφή που έπληξε σημαντικά τη γεωργική έκταση της εκμετάλλευσης ε) καταστροφή λόγω ατυχήματος των κτιρίων της εκμετάλλευσης που προορίζονταν για την εκτροφή των ζώων στ) επιζωτία που προσβάλλει το σύνολο ή μέρος της αγέλης του κατόχου της εκμετάλλευσης. Τα κράτη μέλη γνωστοποιούν στην Επιτροπή τις κατηγορίες ανωτέρας βίας τις οποίες αναγνωρίζουν. 2. Οι περιπτώσεις ανωτέρας βίας κοινοποιούνται εγγράφως στην αρμόδια αρχή, μαζί με τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία που την ικανοποιούν, εντός δέκα εργασίμων ημερών από τη στιγμή που ο κάτοχος της εκμετάλλευσης είναι σε θέση να το πράξει. ...», στο άρθρο 73,

ορίζεται ότι: «τα κράτη μέλη καθορίζουν το σύστημα κυρώσεων που επιβάλλονται σε περίπτωση παράβασης των διατάξεων του παρόντος κανονισμού και λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίσουν την εφαρμογή του. Οι εν λόγω κυρώσεις πρέπει να είναι αποτελεσματικές, ανάλογες των παραβάσεων και αποτρεπτικές» και στο άρθρο 71, ότι: «1. ... 2. Σε περίπτωση αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών, ο δικαιούχος τού υπό εξέταση μέτρου αγροτικής ανάπτυξης υποχρεούται να επιστρέψει τα ποσά αυτά, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 49 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2419/2001». Περαιτέρω, στο άρθρο 49 παρ.1 του κανονισμού 2419/2001 της 11^{ης} Δεκεμβρίου 2001 «για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης και ελέγχου για ορισμένα καθεστάτα κοινοτικών ενισχύσεων που θεσπίστηκαν με τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 3508/92» (L327) ορίζεται ότι: «Σε περίπτωση αχρεώστητης πληρωμής, ο κάτοχος της εκμετάλλευσης επιστρέφει το εν λόγω ποσό, προσαυξημένο κατά τους τόκους που υπολογίζονται σύμφωνα με την παρ.3».

γ. Με τον κανονισμό (Εκ) 1260/1999 του Συμβουλίου της 21^{ης} Ιουνίου 1999 «περί γενικών διατάξεων για τα διαρθρωτικά ταμεία» (L161) οργανώθηκε το καθεστώς των χρηματοδοτικών παρεμβάσεων μεταξύ άλλων ταμείων και του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων – Τμήμα Προσανατολισμού, που συμβάλλει, μεταξύ άλλων, στην προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιοχών, ενόψει των γενικότερων στόχων που αναφέρονται στα άρθρα 158 και 160 της τότε ισχύουσας Συνθήκης για την Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (άρθρα 1 και 2). Στο άρθρο 9, με τίτλο «ορισμοί»,

ορίζεται ότι: «Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, νοούνται ως: ...

δ) κοινοτικό πλαίσιο στήριξης: το έγγραφο που εγκρίνεται από την Επιτροπή, σε συμφωνία με το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, μετά από εκτίμηση του σχεδίου που έχει υποβληθεί από ένα κράτος μέλος και το οποίο περιέχει τη στρατηγική και τις προτεραιότητες δράσης των Ταμείων και του κράτους μέλους, τους ειδικούς στόχους τους, τη συμμετοχή των Ταμείων και τους λοιπούς χρηματοδοτικούς πόρους. Το έγγραφο αυτό διαιρείται σε άξονες προτεραιότητας και εφαρμόζεται μέσω ενός ή περισσότερων επιχειρησιακών προγραμμάτων,

ε) παρεμβάσεις: οι μορφές παρέμβασης των Ταμείων, ήτοι: ι) τα επιχειρησιακά προγράμματα ... στ) επιχειρησιακό πρόγραμμα: το εγκριθέν από την Επιτροπή έγγραφο που αποσκοπεί στην εφαρμογή ενός κοινοτικού πλαισίου στήριξης και περιέχει ένα συνεπές σύνολο αξόνων προτεραιότητας αποτελούμενων από πολυετή μέτρα, για την πραγματοποίηση του οποίου μπορεί να ζητηθεί η συνδρομή ενός ή περισσότερων Ταμείων ...», στο άρθρο 30 παρ.4, ότι: «Τα κράτη μέλη βεβαιούνται ότι, μια πράξη διατηρεί το δικαίωμά της στη συμμετοχή των Ταμείων, μόνον εάν επί διάστημα πέντε ετών από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης της αρμόδιας εθνικής αρχής ή της διαχειριστικής αρχής σχετικά με τη συμμετοχή των Ταμείων, η πράξη αυτή δεν υποστεί σημαντική τροποποίηση, η οποία: α) να επηρεάζει τη φύση της ή τους όρους πραγματοποίησής της ή να παρέχει αδικαιολόγητο πλεονέκτημα σε μια επιχείρηση ή δημόσιο οργανισμό και β) να απορρέει είτε από μεταβολή της φύσης του ιδιοκτησιακού καθεστώτος μιας υποδομής είτε από τη διακοπή ... μιας παραγωγής δραστηριότητας. Τα κράτη μέλη ενημερώνουν την Επιτροπή για κάθε τέτοια αλλαγή. Σε περίπτωση αλλαγής αυτού του είδους, εφαρμόζεται το

άρθρο 39», στο άρθρο 38 θεσπίζεται η αρχή της επικουρικότητας, σύμφωνα με την οποία «1. Με την επιφύλαξη της ευθύνης της Επιτροπής για την εκτέλεση του γενικού προϋπολογισμού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τα κράτη μέλη φέρουν την ευθύνη σε πρώτο βαθμό για τον δημοσιονομικό έλεγχο των παρεμβάσεων. Για τον σκοπό αυτό, λαμβάνουν ιδίως τα ακόλουθα μέτρα: α) ... γ) διασφαλίζουν ότι η διαχείριση των παρεμβάσεων γίνεται σύμφωνα με το σύνολο των εφαρμοστέων κοινοτικών κανόνων ... ε) προλαμβάνουν, εντοπίζουν και διορθώνουν τις παρατυπίες ... η) ανακτούν τα ποσά που ενδεχομένως έχουν απολεσθεί λόγω παρατυπιών οι οποίες διαπιστώθηκαν, χρεώνοντας, ανάλογα με την περίπτωση, τόκους υπερημερίας. 2. ...» και στο άρθρο 39, ορίζεται ότι: «1. Τα κράτη μέλη φέρουν κατά πρώτο λόγο την ευθύνη για τη δίωξη των παρατυπιών, ενεργώντας κατόπιν αποδείξεων για οιαδήποτε μείζονα τροποποίηση επηρεάζει τη φύση ή τους όρους εφαρμογής ... μιας παρέμβασης, και πραγματοποιώντας τις αναγκαίες δημοσιονομικές διορθώσεις. ... Οι διορθώσεις που πραγματοποιούνται από το κράτος μέλος συνίστανται σε ολική ή μερική κατάργηση της σχετικής κοινοτικής συμμετοχής. ...».

δ. Κατ' εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας, ο Ν. 2362/1995, στο άρθρο 102, προβλέπει την αναζήτηση της εθνικής και της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι αυτή έχει καταβληθεί αχρεωστήτως σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα και φορείς και στο άρθρο 104 δίδεται η εξουσιοδότηση για την έκδοση υπουργικής απόφασης για τη ρύθμιση ειδικότερων θεμάτων σχετικά με τη διαδικασία ανάκτησης των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών. Κατ' εφαρμογή της εξουσιοδοτικής αυτή διάταξης εξεδόθη η 320752/17040/15.12.2004 κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας

και Οικονομικών και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων «Ανάκτηση αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών από εθνικούς πόρους ή πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υλοποίηση Προγραμμάτων στα πλαίσια του ΚΠΣ για την προγραμματική περίοδο 2000 – 2006» (ΦΕΚ Β 1865), με την οποία καθορίστηκε η διαδικασία ανάκτησης των παρανόμως καταβληθέντων ποσών από πόρους του τακτικού προϋπολογισμού ή του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων για την υλοποίηση προγραμμάτων συγχρηματοδοτούμενων στο πλαίσιο της Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για την προγραμματική περίοδο 2000 – 2006 όταν ο έλεγχος διενεργείται από τις υπηρεσίες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων που ενεργούν ως τελικοί δικαιούχοι. Ειδικότερα, ορίστηκε ότι μετά τη διενέργεια ελέγχου συντάσσεται σχετική έκθεση, απόσπασμα της οποίας κοινοποιείται στον ελεγχόμενο προκειμένου να λάβει γνώση του περιεχομένου της και να δύναται να ασκήσει αποτελεσματικά το δικαίωμα άμυνας, διατυπώνοντας εγγράφως τις αντιρρήσεις του εντός προθεσμίας τριάντα ημερών από την επίδοση της έκθεσης. Εάν διατυπωθούν αντιρρήσεις και κριθούν αβάσιμες από την υπηρεσία που διεξήγαγε τον έλεγχο εκδίδεται πράξη καταλογισμού από τον Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, η οποία, μεταξύ άλλων, πρέπει να αναφέρει στο σώμα της το ποσό, το οποίο αναζητείται ως αχρεωστήτως καταβληθέν και την αιτία του καταλογισμού, δηλαδή τη νομική βάση και τα αναγκαία πραγματικά περιστατικά που θεμελιώνουν την επιβολή του, με παραπομπή στην συνταχθείσα έκθεση ελέγχου. Στο άρθρο 6 της ως άνω υπουργικής απόφασης ορίζεται ότι: «Σε κάθε περίπτωση που ανακαλείται απόφαση έγκρισης ενός υποέργου τελικού αποδέκτη, το σύνολο της

χρηματοδότησης που έχει χορηγηθεί στον τελικό αποδέκτη ανακτάται ως αχρεωστήτως καταβληθέν σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας».

ε. Κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 7 παρ.15 και 16 του Ν. 3299/2004 «Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη και την Περιφερειακή Σύγκλιση» (ΦΕΚ Α 261) εκδόθηκε η 393393/5188/ 450/29.8.2001 κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων «Καθορισμός διαδικασίας υπαγωγής επενδυτικών σχεδίων μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων σε προγράμματα ενίσχυσης για την περίοδο 2000 – 2006 καθώς και της διαδικασίας καταβολής των ενισχύσεων στους δικαιούχους» (ΦΕΚ Β 1176) [στο εξής: Κ.Υ.Α. 450/2001], η οποία, μετά την τροποποίησή της με τις 301150/7896/27.11.2002 (ΦΕΚ Β 1487) και 262437/2340/31.3.2005 (ΦΕΚ Β 415) όμοιες αποφάσεις, στο άρθρο 7, ορίζει ότι:

«1. Η αίτηση που υποβάλλει ο φορέας για ένταξη του επενδυτικού σχεδίου πρέπει να έχει τη μορφή ολοκληρωμένης τεχνικοοικονομικής μελέτης. ... Στην αρχή κάθε φακέλου θα υπάρχει πίνακας περιεχομένων ... και θα αναγράφεται ο Α.Φ.Μ. της επιχείρησης, θα συνοδεύεται δε απαραίτητα από τα κάτωθι δικαιολογητικά έγγραφα και στοιχεία: α) ... θ) Αξιολόγηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Ο φορέας πρέπει να τηρεί την Εθνική και Κοινοτική Νομοθεσία (οδηγία 85/337/ΕΟΚ της 27^{ης} Ιουνίου 1985) που αφορά την προστασία του περιβάλλοντος και να προσκομίσει τα πιο κάτω απαραίτητα δικαιολογητικά:

*Προέγκριση ή έγκριση χωροθέτησης ή απαλλακτικό έγγραφο των αρμοδίων υπηρεσιών *Έγκριση των περιβαλλοντικών όρων, και *Προέγκριση ή έγκριση της άδειας διάθεσης αποβλήτων ή απαλλακτικό έγγραφο των αρμοδίων

υπηρεσιών 1) Άδεια λειτουργίας, όπου αυτό απαιτείται από την ισχύουσα νομοθεσία ... Γίνονται δεκτές αιτήσεις Επενδυτικών Σχεδίων υφισταμένων μονάδων των οποίων προσωρινά έχει ανακληθεί η άδεια λειτουργίας, εφόσον με το προτεινόμενο επενδυτικό σχέδιο ικανοποιούνται οι όροι της ανάκλησης. Ια)... 2.α. ... β. Η οικονομοτεχνική μελέτη θα πρέπει να υπογράφεται από Γεωτεχνικό μέλος του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου και στις περιπτώσεις που το κόστος της επένδυσης υπερβαίνει τα 600.000 ευρώ και από Οικονομολόγο, μέλος του Οικονομικού Επιμελητηρίου και να περιλαμβάνει οπωσδήποτε: (1) αναφορά της υφιστάμενης υποδομής ...», στο άρθρο 12, ότι: «1. Οι επενδύσεις που κρίνονται βιώσιμες, κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες επενδύσεων, ως εξής: α) Ιδρύσεις νέων μονάδων ή επεκτάσεις παραγωγικής δυναμικότητας υφισταμένων, προϋπολογισμού κατά την αίτηση άνω των 300.000 ευρώ, στις οποίες εφαρμόζεται η βαθμολόγηση σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο Παράρτημα Γ' (Ομάδα κριτηρίων Α). β) Ιδρύσεις νέων μονάδων ή επεκτάσεις παραγωγικής δυναμικότητας υφιστάμενων, προϋπολογισμού κατά την αίτηση κάτω των 300.000 ευρώ στις οποίες εφαρμόζεται η βαθμολόγηση σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο Παράρτημα Γ' (Ομάδα κριτηρίων Β). γ) Μετεγκαταστάσεις ή εκσυγχρονισμοί υφιστάμενων εγκαταστάσεων χωρίς αύξηση της παραγωγικής δυναμικότητας προϋπολογισμού κατά την αίτηση άνω των 300.000 ευρώ, στις οποίες εφαρμόζεται η βαθμολόγηση σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο Παράρτημα Γ' (Ομάδα κριτηρίων Γ). 2. ...», στο άρθρο 22, ότι: «1. Για οποιαδήποτε παρέκκλιση από το αρχικό σχέδιο (τροποποίηση) θα υποβάλλεται αίτηση τροποποίησης στο Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, στην Διεύθυνση Προγραμματισμού και Γεωργικών Διαρθρώσεων πριν από την

έναρξη πραγματοποίησης των εργασιών στις οποίες αναφέρεται ... 9. Για τροποποιήσεις που συνεπάγονται αύξηση της δυναμικότητας εφόσον επιτρέπεται από τα κριτήρια, πρέπει να ληφθεί απόφαση από τη Γνωμοδοτική Επιτροπή Έγκρισης, μετά από εισήγηση της αρμόδιας υπηρεσίας του άρθρου 13 ...» και στο άρθρο 32, ότι: «1. ... 2. Επιχειρήσεις των οποίων επενδυτικά σχέδια έχουν υπαχθεί στις διατάξεις του παρόντος Μέρους μετά την υπαγωγή τους και μέχρι την παρέλευση πενταετίας από την έκδοση της απόφασης ολοκλήρωσης της επένδυσης οφείλουν: α) Να τηρούν τους όρους υπαγωγής. β) ... γ) Να μη διακόπτουν την παραγωγική δραστηριότητα της επένδυσης, εκτός αν συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας, με έγγραφη ενημέρωση εντός ορισμένης προθεσμίας από την επέλευση του λόγου ανωτέρας βίας προς την Διεύθυνση Προγραμματισμού και Γεωργικών Διαρθρώσεων. Η ανωτέρω προθεσμία δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη από τις (90) ημέρες από την πρόκληση των φαινομένων που προκάλεσαν την ανωτέρα βία. δ) Να μην παύουν τη λειτουργία της επιχείρησης, εκτός αν συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας που προκαλούνται από φυσικά φαινόμενα. ... 7. Α. ... Β. Εάν ενισχυθείσα επιχείρηση παραβεί τις υποχρεώσεις υπαγωγής μετά τη δημοσίευση της απόφασης ολοκλήρωσης και έναρξης της παραγωγικής λειτουργίας της επένδυσης και εντός του οριζόμενου στην παράγραφο 2 χρονικού περιορισμού, επιστρέφεται το σύνολο ή μέρος της ενίσχυσης. Γ. ... Ε. ...».

8. Από τις ως άνω διατάξεις συνάγεται, μεταξύ άλλων, ότι η χρηματοδοτική συμβολή του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων – Τμήμα Προσανατολισμού προς το σκοπό της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των αναπτυξιακά

καθυστερημένων περιφερειών οργανώνεται με τη θέσπιση ειδικών εργαλείων παρέμβασης, μεταξύ των οποίων τα επιχειρησιακά προγράμματα, που εκπονούνται στο πλαίσιο εφαρμογής ευρύτερων Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ) και περιέχουν ένα σύνολο αξόνων προτεραιότητας αποτελούμενων από πολυετή μέτρα. Οι κατ' ιδίαν πράξεις που απαιτούνται για την υλοποίηση της παρέμβασης, στο πλαίσιο του οικείου επιχειρησιακού προγράμματος, πρέπει να εκτελούνται σύμφωνα με τους όρους ένταξής τους και το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει το φυσικό και οικονομικό τους αντικείμενο. Οι δαπάνες που συνδέονται με τις πράξεις είναι επιλέξιμες μόνον εφόσον πληρούνται οι όροι ένταξης της πράξης στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα και τηρούνται οι εθνικοί και ενωσιακοί κανόνες δικαίου που διέπουν την επιλεξιμότητα αυτών. Σύμφωνα δε με την αρχή της διάρκειας, η επιλεξιμότητα των έργων και των πράξεων που εκτελεί ο δικαιούχος της χρηματοδότησης πρέπει να διατηρείται επί ορισμένο χρονικό διάστημα, ώστε οι επενδύσεις, οι οποίες πραγματοποιούνται σε περιφερειακές επιχειρήσεις και υποδομές να μπορούν να αποσβεσθούν, επιτυγχάνοντας τους στόχους της διαρθρωτικής προσαρμογής και της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, τους οποίους επιδιώκει η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση. Στο πλαίσιο αυτό, και σε ό,τι αφορά στο μέτρο της βελτίωσης των διαρθρώσεων μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, μεταξύ των μακροχρόνιων υποχρεώσεων που αναλαμβάνει ο τελικός αποδέκτης των ενισχύσεων είναι όχι μόνον να μην διακόπτει την παραγωγική λειτουργία της επένδυσής του για χρονικό διάστημα πέντε ετών από τη βεβαίωση ολοκλήρωσής της, αλλά να πληροί κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, παραλλήλως, τις προϋποθέσεις υπαγωγής της επένδυσής στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα και να

μην προβαίνει σε σημαντικές τροποποιήσεις του επενδυτικού σχεδίου για το οποίο χρηματοδοτήθηκε. Η παραγωγική δραστηριότητα της επιχείρησης μπορεί να διακοπεί εάν συντρέξουν λόγοι ανωτέρας βίας, που την καθιστούν αναπόφευκτη και υπό την προϋπόθεση ότι η επιχείρηση θα προβεί στην έγγραφη ενημέρωση της αρμόδιας Διεύθυνσης Προγραμματισμού και Γεωργικών Διαρθρώσεων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων εντός προθεσμίας που ενενήντα (90) ημερών από την εμφάνιση των πραγματικών περιστατικών που συνιστούν ανωτέρα βία. Εάν οι λόγοι διακοπής της λειτουργίας της επιχείρησης, μετά την ολοκλήρωση της επένδυσης, ανάγονται στη σφαίρα ευθύνης του φορέα της και συνδέονται με πράξεις ή παραλείψεις που συνιστούν παράβαση των όρων υπαγωγής του επενδυτικού σχεδίου στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, τότε δύναται να ανακτηθεί το σύνολο ή μέρος της ενίσχυσης ως αχρεωστήτως καταβληθέν, ανάλογα με τη φύση της παρατυπίας .... Σε κάθε περίπτωση η ανάκληση της απόφασης έγκρισης του επενδυτικού σχεδίου επάγεται ως συνέπεια την επιστροφή του συνόλου της καταβληθείσας χρηματοδότησης. Η επιστροφή μέρους ή του συνόλου της χρηματοδότησης διενεργείται με την έκδοση αιτιολογημένης καταλογιστικής πράξης από τον Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων μετά την τήρηση της διαδικασίας έκδοσης έκθεσης ελέγχου και διατύπωσης αντιρρήσεων εκ μέρους της ελεγχόμενης επιχείρησης.

9. Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως, σύμφωνα με το άρθρο 32 παρ.2 περ.γ' της 450/2001 κοινής υπουργικής απόφασης, η διακοπή λειτουργίας της επιχείρησης πρέπει να μην προκαλείται από γεγονότα που εμπίπτουν στη σφαίρα επιρροής του αποδέκτη της δημόσιας ενίσχυσης, αλλά να οφείλεται σε λόγους

ανωτέρας βίας, όπως αυτοί ενδεικτικά προσδιορίζονται στο άρθρο 39 του Κανονισμού 817/2004. Στην προκειμένη περίπτωση, ορθώς με την προσβαλλόμενη απόφαση κρίθηκε ότι ο τετραπλασιασμός της ημερήσιας δυναμικότητας της ... μονάδας της αναιρεσείουσας σε σχέση με αυτήν που αρχικώς είχε εγκριθεί, η έλλειψη νέων αδειοδοτήσεων ως προς την καθ' υπέρβαση της αρχικώς εγκριθείσας δυναμικότητας, λειτουργία της επιχείρησης και η εν τοις πράγμασι μη δυνατότητα του σχεδιασθέντος, για τη δυναμικότητα των 5 τόνων επεξεργασίας ... ημερησίως (ή 1500 τόνων ετησίως), συστήματος επεξεργασίας και διάθεσης αποβλήτων, να εξυπηρετεί τετραπλάσια δυναμικότητα, προκάλεσαν την κινητοποίηση των αρμοδίων αρχών (Νομάρχη ... και Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης ...) και οδήγησαν, στις 2.7.2009 στη σφράγιση των εγκαταστάσεων της ... μονάδας της αναιρεσείουσας. Μετά δε την υποχρεωτική διακοπή των εργασιών της, η αναιρεσείουσα, ως συνομολογείται και στο υπόμνημά της (σελ.3), έλαβε τις αναγκαίες αδειοδοτήσεις για τη λειτουργία της επιχείρησης, τις οποίες θα έπρεπε ήδη να κατέχει κατά την υποβολή της αίτησης ένταξης στο επιχειρησιακό πρόγραμμα, και να τις προσκομίσει τόσο κατά την αξιολόγηση του επενδυτικού της σχεδίου όσο και ενώπιον των αρμοδίων αρχών που ερευνούσαν τις καταγγελίες για τη μόλυνση του περιβάλλοντος από τα απόβλητα της ... μονάδας της. Τούτο, διότι η προηγούμενη διοικητική έγκριση περιβαλλοντικών όρων, η έγκριση του συστήματος επεξεργασίας αποβλήτων καθώς και η χορήγηση άδειας λειτουργίας της μονάδας συνιστά εκδήλωση της κρατικής εποπτείας ως προς τη συμμόρφωση της εκμετάλλευσης με τους όρους προστασίας του περιβάλλοντος. Άλλωστε, η τήρηση της εθνικής νομοθεσίας περί προστασίας του περιβάλλοντος

ήταν μεταξύ των υποχρεώσεων που η αναιρεσείουσα όφειλε να τηρεί με βάση την απόφαση υπαγωγής του επενδυτικού της σχεδίου στο επιχειρησιακό πρόγραμμα (βλ. και άρθρο 7 παρ.1 της 450/2001 κοινής υπουργικής απόφασης). Ανεξαρτήτως λοιπόν του ότι η αύξηση της δυναμικότητας χωρίς νέες αδειοδοτήσεις και χωρίς την ύπαρξη ικανού συστήματος επεξεργασίας αποβλήτων συνιστούν αυτοτελώς παράβαση των όρων υπαγωγής, τα γεγονότα αυτά, τα οποία ανάγονται, προφανώς, στη σφαίρα ευθύνης και επιρροής της αναιρεσείουσας οδήγησαν στην έκδοση της .../10.6.2009 απόφασης του Νομάρχη ... για τη σφράγιση των εγκαταστάσεων και τη διακοπή λειτουργίας της μονάδας, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 2.7.2009. Περαιτέρω, η αμφισβήτηση, κατ' αναίρεση των πραγματικών γεγονότων που έγιναν δεκτά με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, σχετικά με το ότι η μόλυνση συνδέεται με τη λειτουργία της επιδοτηθείσας μονάδας και όχι του παλαιού ..., καθιστά τους προβαλλόμενους ισχυρισμούς απαράδεκτους, διότι λόγος αναίρεσης, με τον οποίο πλήττεται η εσφαλμένη εκτίμηση των αποδείξεων από το Τμήμα είναι απορριπτός ως απαράδεκτος (αποφάσεις Ολομ. Ελ.Συν. 1517/2016, 4129/2015, 2225/2014, 4692/2013, 3652/2013, 2311/2013, 1384/2012, 748/1996, Α.Π. 156/2012). Κατά συνέπεια ορθώς το Τμήμα ερμήνευσε και εφάρμοσε το άρθρο 32 παρ.2 περ.γ' της 450/2001 κοινής υπουργικής απόφασης και με πλήρη, σαφή και επαρκή αιτιολογία έκανε δεκτό ότι η διακοπή λειτουργίας της μονάδας οφείλεται σε γεγονότα που ανάγονται στη σφαίρα ευθύνης της αναιρεσείουσας και επομένως ο πρώτος λόγος αναίρεσης πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

10. Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, με πλήρη, σαφή και επαρκή αιτιολογία το Τμήμα δέχθηκε ότι η καταλογιστική πράξη εκδόθηκε λόγω της

διακοπής της λειτουργίας της παραγωγικής δραστηριότητας της ... μονάδας και όχι λόγω της ρύπανσης του περιβάλλοντος. Η περιβαλλοντική μόλυνση, και αληθής υποτιθέμενη, αποτελεί την αιτία σφράγισης της επιχείρησης και όχι της έκδοσης της καταλογιστικής πράξης. Η τελευταία εκδόθηκε λόγω της διακοπής λειτουργίας της μονάδας από λόγους που ανάγονται στη σφαίρα ευθύνης της αναιρεσεύουσας, επειδή η ίδια δεν διέθετε, ως όφειλε, άδεια λειτουργίας της μονάδας με δυναμικότητα 20 τόνων ημερησίως (διαφορετική εκείνης για την οποία εγκρίθηκε η ένταξή της στο πρόγραμμα), έγκριση περιβαλλοντικών όρων και έγκριση της μελέτης επεξεργασίας και διάθεσης των υγρών αποβλήτων, οι οποίες θα αποδείκνυαν στα αρμόδια όργανα τη συμμόρφωσή της και προς τους κανόνες προστασίας του περιβάλλοντος. Τις ως άνω αδειοδοτήσεις έλαβε μετά τη σφράγιση της επιχείρησης και τις προσκόμισε στην αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων μετά τις 26.3.2010. Συνεπεία αυτού, ουδεμία επιρροή ασκεί εν προκειμένω η αθώωση του νομίμου εκπροσώπου της αναιρεσεύουσας για την κατηγορία της μόλυνσης του περιβάλλοντος εξαιτίας της διάθεσης των αποβλήτων σε γεώτρηση που βρισκόταν εντός της ιδιοκτησίας του. Περαιτέρω, για την εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 32 παρ.2 περ.γ' δεν απαιτείται δόλος ή αμέλεια, αρκεί η διακοπή να οφείλεται σε γεγονότα που μπορούν να αναχθούν στη σφαίρα ευθύνης του λήπτη της ενίσχυσης και ορθώς το δικάσαν Τμήμα ενέμεινε στη σύνδεση της διακοπής της λειτουργίας της μονάδας με την ευθύνη της αναιρεσεύουσας για την έκδοση των αναγκαίων αδειοδοτήσεων νόμιμης λειτουργίας της μονάδας. Ως εκ τούτου, ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

11. Επί των τρίτου και τέταρτου λόγων αναιρέσεως, με τους οποίους προβάλλεται, κατ' εκτίμηση του δικογράφου, ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση, μη νομίμως το δικάσαν Τμήμα απέρριψε χωρίς να εξετάσει τον λόγο περί εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας προς το σκοπό διερεύνησης της δυνατότητας μείωσης του καταλογισθέντος ποσού, καθόσον η ... μονάδα δεν έπαυσε εν γένει να λειτουργεί, άλλως διέκοψε τη λειτουργία της για μικρό χρονικό διάστημα (περίπου ενός έτους). Ο ισχυρισμός αυτός, ο οποίος είχε προταθεί και ενώπιον του δικάσαντος Τμήματος, ερείδεται επί των διατάξεων του άρθρου 32 παρ.2 περ.γ' και παρ.7 περ.Β της 450/2001 κοινής υπουργικής απόφασης, σύμφωνα με τις οποίες, η παράβαση των μακροχρόνιων υποχρεώσεων των ενισχυόμενων επιχειρήσεων εντός χρονικού διαστήματος πέντε ετών μετά την πιστοποίηση ολοκλήρωσης και την έναρξη της παραγωγικής λειτουργίας της επένδυσης έχει ως συνέπεια την επιστροφή του συνόλου ή μέρους της καταβληθείσας δημόσιας χρηματοδότησης. Για τον προσδιορισμό του ακριβούς ποσού αυτής, η οποία συνδέεται άμεσα με την εκτίμηση του πραγματικού της κριθείσας υπόθεσης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η φύση και η σοβαρότητα της παρατυπίας, οι επιδιωκόμενοι από το επιχειρησιακό πρόγραμμα στόχοι και η ανάγκη προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς, σύμφωνα με το άρθρο 73 του Κανονισμού 817/2004, η επιστροφή πρέπει να είναι αποτρεπτική, αποτελεσματική και ανάλογη των διαπιστωθεισών παραβάσεων. Οι ως άνω, συγκλίνοντες ως προς την αιτίαση, αναιρετικοί λόγοι πρέπει να γίνουν δεκτοί, ως βάσιμοι και στην ουσία, καθόσον το δικάσαν Τμήμα παρέλειψε να εξετάσει τον προεκτεθέντα ουσιώδη ισχυρισμό της αναιρεσείουσας που προβλήθηκε

παραδεκτός. Ως εκ τούτου, υπέπεσε στην αναιρετική πλημμέλεια της παράβασης ουσιώδους τύπου της διαδικασίας και κατέστησε για το λόγο αυτό αναιρετέα την πληττόμενη απόφασή του.

12. Κατά την ειδικότερη γνώμη των Αντιπροέδρων Ιωάννη Σαρμά, Σωτηρίας Ντούνη και Μαρίας Βλαχάκη, η πληττόμενη απόφαση του Ι Τμήματος είναι αναιρετέα (όχι λόγω παράβασης ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, αλλά) για παράβαση νόμου και ειδικότερα των προεκτεθεισών διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 7 περ. Β' της 450/2001 ΚΥΑ, το οποίο ορίζει ότι: «Β. Εάν ενισχυθείσα επιχείρηση παραβεί τις υποχρεώσεις υπαγωγής μετά τη δημοσίευση της απόφασης ολοκλήρωσης και έναρξης της παραγωγικής λειτουργίας της επένδυσης και εντός του οριζόμενου στην παράγραφο 2 χρονικού περιορισμού, επιστρέφεται το σύνολο ή μέρος της ενίσχυσης.», καθόσον το Τμήμα δεν εφάρμοσε παντάπασι την ως άνω διάταξη -ερμηνευόμενη σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας- η οποία προβλέποντας ρητά την επιστροφή είτε του συνόλου είτε μέρους της ενίσχυσης, επιτρέπει στη Διοίκηση, κατ' ορθή χρήση της διακριτικής της ευχέρειας, να επιβάλει καταλογισμό και μέρους μόνο του καταβληθέντος ποσού.

Κατά την ειδικότερη δε γνώμη του Αντιπροέδρου Κωνσταντίνου Κωστόπουλου και του Συμβούλου Γεωργίου Βοΐλη, η εφαρμογή γενικώς της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας μπορεί, υπό την συνδρομή των ανάλογων προϋποθέσεων και την εκτίμηση κάθε φορά συγκεκριμένων παραβάσεων και παρατυπιών και των ειδικότερων στοιχείων που συναρτώνται με αυτές, να οδηγήσει όχι μόνο στη μείωση του καταλογιζόμενου σε βάρος του παραβάτη ποσού, αλλά να εξικνεΐται και μέχρι την πλήρη εξάλειψή του. Κατά

συνέπεια, κατά τη γνώμη αυτή, και με βάση την εν λόγω συνταγματική αρχή, το δικάσαν Τμήμα οφείλει εν προκειμένω, αφού εξετάσει την συνδρομή της, να υπαγάγει τα πραγματικά στοιχεία της υπόθεσης στην εφαρμοστέα αυτή αρχή και με βάση την εκτίμησή τους να οδηγηθεί, εφόσον δεχθεί παραβίασή της, σε κρίση όχι μόνον μείωσης του καταλογισθέντος σε βάρος της αναιρεσεύουσας ποσού, αλλά ενδεχομένως και σε πλήρη εξάλειψή του, εφόσον κριθεί ότι οι διαπιστωθείσες παρανομίες είναι ήσσονος σημασίας συνεκτιμώντας και την γενικότερη συμπεριφορά της αναιρεσεύουσας εταιρείας και κυρίως το γεγονός ότι ο σκοπός της επένδυσης αυτής επετεύχθη πλήρως αφού, κατά τα γενόμενα δεκτά από το Τμήμα πραγματικά περιστατικά, η επιδοτηθείσα μονάδα, παρά την προσωρινή και για μικρό χρονικό διάστημα αναστολή της λειτουργίας της, βρίσκεται πλέον σε πλήρη παραγωγική δραστηριότητα και σύμφωνη με τους κανόνες που διέπουν την επιδότησή της.

13. Μειοψήφησαν οι Σύμβουλοι Μαρία Αθανασοπούλου (ήδη Αντιπρόεδρος), Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Θεολογία Γναρδέλλη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Βασιλική Σοφιανού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομάτη και Κωνσταντίνος Κρέπης, οι οποίοι διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: Με την έφεση, η οποία, ως διαδικαστικό έγγραφο, επισκοπείται παραδεκτώς στην κατ' αναίρεση δίκη, η ήδη αναιρεσεύουσα είχε προβάλλει, μεταξύ άλλων, ότι το ρυθμιστικό πεδίο της διάταξης του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ' της 450/2001 Κοινής Υπουργικής Απόφασης δεν καταλαμβάνει, σύμφωνα με το σκοπό της, τις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι επιχειρηματίες διακόπτουν για λίγο χρονικό διάστημα τη λειτουργία της επιχείρησής τους, χωρίς οι ίδιοι να

ευθύνονται και να το επιθυμούν, με συνέπεια, συντρεχουσών των προϋποθέσεων αυτών, να μην υποχρεούνται στην επιστροφή του συνόλου της επιδότησης που έλαβαν. Ο λόγος αυτός, ως προεβλήθη, στηριζόμενος πρωτίστως στο στοιχείο της έλλειψης υπαιτιότητας της τότε εκκαλούσας σε σχέση με τη διακοπή της λειτουργίας της ... της μονάδας, εξετάστηκε και απορρίφθηκε αιτιολογημένα από το δικάσαν Τμήμα, το οποίο δέχθηκε ότι «η παραγωγική δραστηριότητα της ... (...) μονάδας [της τότε εκκαλούσας] διεκόπη πριν από την παρέλευση πενταετίας από την έκδοση της απόφασης ολοκλήρωσης της επένδυσης, χωρίς η διακοπή αυτή να οφείλεται σε λόγους ανωτέρας βίας» και «ως εκ τούτου προκύπτει παράβαση των όρων της απόφασης ένταξης του επενδυτικού σχεδίου εκσυγχρονισμού του ως άνω ... της στο Μέτρο 2.1 του Ε.Π. “Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου (ΕΠΑΑ & ΑΥ) 2000-2006” και ειδικότερα του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ’ της προαναφερόμενης Κ.Υ.Α. 450/2001, που διέπει την εφαρμογή του εν λόγω Μέρους. Συγκεκριμένα, η κατά τα ανωτέρω διακοπή από τις 2.7.2009, οπότε και σφραγίστηκαν οι εγκαταστάσεις της, έως τις 6.7.2010, οπότε και επαναλειτούργησε η ... της μονάδα, επήλθε συνεπεία γεγονότων που ανάγονται στη σφαίρα ευθύνης της εκκαλούσας, όπως ο τετραπλασιασμός της ημερήσιας δυναμικότητας της ανωτέρω μονάδας σε σχέση με αυτήν που της είχε εγκριθεί, η μη λειτουργία του συστήματος επεξεργασίας και διάθεσης των υγρών αποβλήτων και η διάθεση αυτών ανεπεξέργαστων σε ανενεργή γεώτρηση με αποτέλεσμα τη σοβαρή ρύπανση του περιβάλλοντος, τα οποία (γεγονότα), εξάλλου, δεν προκύπτει ότι στηρίζονται σε ατεκμηρίωτες καταγγελίες, δεδομένου ότι δεν αμφισβητούνται από άλλα στοιχεία του φακέλου ούτε προσκομίζονται οι τυχόν εκδοθείσες περί

τούτου αποφάσεις του Διοικητικού Πρωτοδικείου ... επί των ασκηθεισών από την εκκαλούσα ενδίκων βοηθημάτων κατά των οικείων διοικητικών πράξεων, ενώ, περαιτέρω, από κανένα στοιχείο του φακέλου δεν προκύπτει ότι τα ανωτέρω διαλαμβανόμενα αφορούν το προϋπάρχον και όχι το επιδοτηθέν ...». Ενόψει αυτών, το δικάσαν Τμήμα δεν υπέπεσε στην αναιρετική πλημμέλεια της παράβασης ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, υπό τη μορφή της παράλειψης εξέτασης παραδεκτώς προβληθέντος ουσιώδους ισχυρισμού. Αλλά και υπό την εκδοχή ότι είχε προβληθεί, κατ' εκτίμηση του δικογράφου της έφεσης, λόγος περί παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας, προς το σκοπό εξέτασης της δυνατότητας μείωσης του καταλογισθέντος ποσού, καθόσον η ... μονάδα δεν έπαυσε να λειτουργεί, αλλά διέκοψε απλώς τη λειτουργία της για μικρό χρονικό διάστημα (περίπου ένα έτος), και πάλι ο λόγος αυτός δεν ήταν ουσιώδης και δεν έχρηζε ειδικής απάντησης από το δικαστήριο της ουσίας. Και τούτο, διότι με βάση τις ανέλεγκτες αναιρετικά πραγματικές παραδοχές του δικάσαντος Τμήματος, η τότε εκκαλούσα και ήδη αναιρεσειούσα υπέπεσε στις προαναφερθείσες ιδιαίτερα σοβαρές παρατυπίες κατά την υλοποίηση της επένδυσής της (τετραπλασιασμός της ημερήσιας δυναμικότητας της μονάδας, ρύπανση περιβάλλοντος κ.λπ.), οι οποίες δικαιολογούν πλήρως τον επίδικο καταλογισμό της με το σύνολο της ληφθείσας χρηματοδότησης. Επομένως, δεν τίθεται ζήτημα εσφαλμένης ερμηνείας και πλημμελούς εφαρμογής, από το δικάσαν Τμήμα, της αρχής της αναλογικότητας ή των διατάξεων των άρθρων 32 παρ. 2 περ. γ' και 32 παρ. 7 περ. Β της 450/2001 Κ.Υ.Α.. Πλην όμως η γνώμη αυτή δεν κράτησε.

14. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, πρέπει να γίνει δεκτή η αίτηση αναιρέσεως, να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση και να αναπεμφθεί η υπόθεση στο Ι Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου για να ερευνήσει, υπό διαφορετική σύνθεση, εάν συντρέχει ή μη, ενόψει του συνόλου των στοιχείων του φακέλου, των στόχων του Επιχειρησιακού Προγράμματος, της φύσης και της σοβαρότητας της παρατυπίας και της ανάγκης προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, περίπτωση εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας. Περαιτέρω, πρέπει να διαταχθεί η απόδοση στην αναιρεσείουσα του κατατεθέντος παραβόλου (άρθρα 61 παρ.3 και 117 του Π.Δ/τος 1225/1981, άρθρο 73 παρ.4 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του Ν. 4129/2013 -ΦΕΚ Α 52-).

Για τους λόγους αυτούς

Δέχεται την από 29.12.2015 αίτηση της ομόρρυθμης εταιρείας, με την επωνυμία «...»

Αναιρεί την 6409/2015 απόφαση του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Αναπέμπει την υπόθεση για νέα κρίση, με διαφορετική σύνθεση, στο Ι Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο σκεπτικό της παρούσας απόφασης. Και

Διατάσσει την απόδοση στην αναιρεσείουσα του κατατεθέντος παραβόλου.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα, στις 31 Οκτωβρίου 2018.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΥ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΣΕΡΑΦΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριό του,
στις 6 Αυγούστου 2019.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΥ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ α.α.
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΣΑΒΒΙΑΗΣ